Ἐκεῖ γιορτάζουν τοὺς θεοὺς καὶ σέβονται τοὺς γέρους,
Καὶ φεύγοντας ἀπὸ τὴ γῆς τὰ τελευταῖα τὰ ζάλα
Ἀνάμεσό τους ἔκαμεν ἡ θεία Δικαιοσύνη.
Ἐγὼ τὸ πρῶτο ἐπιθυμῶ νὰ μὲ δεχτοῦν οἱ Μοῦσες,
ποῦ πρὶν ἀπ' ὅλα εἶνε γλυκὲς καὶ ἱερουργός τους εἶμαι
Ἀπὸ μεγάλον ἔρωτα γιὰ κεῖνες χτυπημένος,
Καὶ νὰ μοῦ μάθουν τοὐρανοῦ τοὺς δρόμους καὶ [τἀστέρια,
Τοῦ ἥλιου τὰ σκοτίσματα, τοῦ φεγγαριοῦ τὰ πάθη,
Πῶς γένονται οἱ σεισμοὶ στὴ γῆς, πῶς τὰ βαθειὰ [πελάγη
Φουσκόνουν, τὰ προχώματα χαλῶντας, καὶ καθίζουν
Πάλι στὸν τόπο τους, γιατὶ τῆς χειμωνιᾶς οἱ ἥλιοι
Βιάζονται τόσο νὰ σβυστοῦν στὸν Ὠκεανὸ καὶ τέλος
Ποιὰ χασομέρια ἀντικρατεῖ τὲς ἀργητὲς τὲς νύχτες.
Ἀλλὰ ἂν, γιὰ νὰ μὴ δύναμαι νὰ μπῶ σ' αὐτὰ τὰ μέρη
Τῆς φύσης, τὸ αἷμα ἀντισταθεῖ στὰ φυλλοκάρδια κρύο,
Βρύσες ποτίστρες λαγγαδιῶν θὰ χαίρομαι καὶ κάμπους
Καὶ ποταμοὺς ἀδόξαστος θὲ ν' ἀγαπάω καὶ λόγγους.
Ὦ ἐσεῖς λιβάδια ποῦ εἴσαστε, καὶ Σπερχειέ, καὶ [ποῦ εἶσαι
Ταΰγετε ὅπου οἱ Λάκαινες παρθένες ὀργιάζουν!
Ὦ ποιός στοῦ Αἵμου τὲς λακκιὲς τὲς κρύες θὰ μὲ [ποθώσει,
Καὶ μ' ἴσκιους κλώνων ἀπεικοὺς ποιὸς θένα μὲ [σκεπάσει;
Χαρὰ στον ὅπου μπόρεσε νὰ μάθει τὲς αἰτίες
Ἀπ' ὅλα, καὶ ποῦ ἐπέταξε στὰ πόδια του τὸν κάθε
Φόβο, τὴν ἀσυγκίνητη τὴ μοῖρα καὶ τὸν κρότο
Τοῦ Ἀχέροντα. Καλότυχος κ' ἐκεῖνος ποῦ γνωρίζει
Τοὺς ξεχωρίτες τοὺς θεούς, τὲς ἀδερφάδες Νύμφες,
Τὸν Πᾶνα καὶ τὸ γέροντα Σιλβᾶνο· δὲ λυγίζουν
Ἐκεῖνον οἱ βασιλικὲς πορφύρες, μήτε οἱ βέργες
Τῆς ἐξουσίας τοῦ λαοῦ, μηδὲ ἡ διχογνωμία
Ποῦ ἀνακατόνει τἄπιστα τἀδέρφια, μήτε ὁ Δάκας
Σὰν ὀχ τὸν Ἴστρο κατεβεῖ τὸ συνωμότη, μήτε
Τῆς Ρώμης τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πεσμένα κράτη.
Γιὰ πένητα δὲν πόνεσε σπλαχνιούμενος ἐκεῖνος,
Μήτε τὸν πλούσιο ἐφτόνισε· μὰ τοὺς καρποὺς ποῦ οἱ [κλῶνοι,
Κ' οἱ κάμποι δίνουν μόνοι τους, καλόβουλοι, τρυγάει,
Καὶ δὲ γνωρίζει τοῦ λαοῦ τὲς χαρτοθῆκες, μήτε
Τὴν ἀγορὰ τὴν ἄτσαλη, καὶ τὰ σκληρὰ κριτήρια.
Ἄλλοι τὸ κῦμα τὸ τυφλὸ μὲ τὰ κουπιὰ ταράζουν,
Ρίχνονται στ' ἅρματα, σ' αὐλὲς κτυπιόνουν καὶ [κατώφλια
Βασιλικά· μ' ἀφανισμὸ τὴ χώρα φοβερίζει,
Καὶ τοὺς σπιτίσιους τοὺς θεοὺς τοὺς δύστυχους ἐκεῖνος
Γιὰ νἄχει στρῶμα Τυριακὴ πορφυρα καὶ νὰ πίνει
Ἀπὸ πετράδι· καὶ στὴ γῆς τὰ πλούτη του ἄλλος κρούβει
Καὶ σὰ κλωσσῶντας κάθεται τὸ χρῆμα τὸ θαμμένο·
Τοῦτος θαμπόνεται μπροστὰ στὸ βῆμα ξυπασμένος,
Κι' ἄλλος χεροκροτήματα στὸ θέατρο γρικῶντας,—
Καὶ πατρικίων καὶ λαοῦ—συνεπαρμένος χάσκει·
Κι' ἄλλοι ζητοῦν χαρούμενοι κάτουθε ἀπ' ἄλλον ἥλιο
Πατρίδα, μ' αἷμα ἀδερφικὸ βρεμένοι καὶ ξαλλάζουν
Μ' ἐξορισμὸ τὴν κατοικιὰ καὶ τὸ γλυκὸ τὸ σπῖτι.
Τὴ γῆς δουλεύει ὁ γεωργὸς μὲ τὸ γυρτὸ τἀλέτρι,
Ἀπόκει τὸ συνέμπασμα τοῦ χρόνου· κυβερνάει
Ἀπόκει τὴν πατρίδα του, καὶ τοὺς μικροὺς θεούς του,
Καὶ τὲς κοπές του καί, καθὼς τοὺς πρέπει, τὰ δαμάλια·
Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀναπαμός: ἢ μὲ καρποὺς ὁ χρόνος
Γιομίζει, ἢ μὲ τῶν κοπαδιῶν τὴ γέννα, ἢ μὲ φουφοῦλες
Ἀστάκια Δημητριακά, καὶ μὲ τὸ θέρισμά τους
Φορτόνει τ' αὐλακώματα καὶ ξεχειλᾶ τ' ἀμπάρια.
Ἀλέθονται στὰ λητρουβιά, σὰν ἔρχεται ὁ χειμῶνας,
Τῆς Σικυώνας τὰ σπειριά· κι' ἀπὸ τὸ βαλανίδι
Χαρούμενα τὰ μοχτερὰ ξανάρχονται στὸ σπῖτι.
Προσφέρνει τὸ χινόπωρο λογιῶν καρποὺς καὶ βράζει
Ἥμερος τρύγος στὰ ψηλά, σὲ βράχους ἡλιασμένους:
Κι' ὡστόσο τέκνα ὁλόγυρα στὸ στόμα τοῦ πατέρα
Γλυκὰ κρεμιῶνται· τὴν τιμὴ φυλάει τἀγνὸ τὸ σπῖτι,
Τῶν ἀγελάδων τὰ βυζιὰ γαλατερὰ προβάλλουν,
Καὶ τὰ θρεμμένα τὰ τραγιά, στὸ πρόσχαρο γρασίδι,
Μ' ἀντικρυσμένα κέρατα, παλεύουν σύνατά τους.
Αὐτὸς γιορτάζει τὲς γιορτὲς καὶ πλαγιαστὸς στὸ χόρτο,
Ὅπου τὴ στάμνα οἱ σύντροφοι στολίζουν μὲ στεφάνι,
Γύρω στὴ στιὰ καθούμενοι, σὲ κράζει καὶ σοῦ χύνει
Κρασί, Δηναῖε, καὶ στοὺς βοσκοὺς ἀγώνισμα προβάλλει
Νὰ σημαδέψουν τὸ φτελὰ μὲ τὸ γοργὸ κοντάρι.
Καὶ γιὰ τὸ ξεχωρίτικο τὸ πάλεμα γυμνόνουν
Τοῦτοι τἀπόσκληρα κορμιά. Τέτοια ζωὴ οἱ Σαβῖνοι
Ἀγάπησαν οἱ παλαιοὶ στοὺς περασμένους χρόνους.
Τέτοιαν ὁ Ρῆμος κι' ὁ ἀδερφός κ' ἡ δυνατὴ Ἐτρουρία
Σ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐτράνωσε· κι' ἀλήθεια ἀπ' ὅ,τι [ὑπάρχει
Ἐγίνηκε τὸ πλιὸ ὄμορφο σ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ Ρώμη,
Καὶ μὲ τειχιὰ περίκλεισε τὰ ἑφτὰ τὰ κάστρα ἀντάμα.
Καὶ πρίχου πάρη ὁ βασιλῆας ὁ Κρητικὸς τὸ σκῆπτρο,
Καὶ τὰ σφαχτὰ καματερὰ γευτεῖ τἀνόσιο γένος,
Στὴ γῆς ὁ Κρόνος ὁ χρυσὸς τέτοια ζωὴ περνοῦσε,
Κι' ἀκόμα σάλπιγγες κανεὶς δὲν ἄκουε νὰ σημαίνουν
Καὶ σπάθες νὰ τριζοκοποῦν στὰ σιδερένια ἀμόνια.
Μὰ ἄπειρο σιάδι ἀφήκαμε στὸ δρόμο μας ὀπίσω·
Καιρὸς τοῦ ἀτιοῦ νὰ λύσουμε τὸν τράχηλο ποῦ ἀχνίζει.

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΜΙΑ ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΤΕΩΣ ΕΡΜΟΝΑ

Φίλε Νουμᾶ,

Ἀπὸ δῶ κι ὁμπρὸς ἔχω σκοπὸ νὰ γράφω μὲ τ' ὄνομά μου καὶ νὰ σταματήσω ὅλως διόλου τὸ ψευτόνομα Ἕρμονας.

Κάνε μου, παρακαλῶ, τὴ χάρη νὰ τυπώσῃς τούτη μου τὴ δήλωση γιὰ νὰ μὴν τύχῃ καὶ νομίσουν οἱ ἀναγνώστες σου πὼς ἔπαθα καμιὰ μετεμψύχωση.

Ἀθήνα 7. 3. 08.

Δικός σου
ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΕΙΡΗΝΗ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

Ὅπως κάθε δέντρο, ἄλλους καρποὺς μᾶς δίνει στὸν τόπο του, κι' ἄλλους μὲ κάπως πιὸ ξεθοριασμένο χρῶμα καὶ λιγότερο οὐρμασμένους ἂν τὸ ξαναψυτέψουμε σ' ἕνα ἄλλο κλῖμα, ἔτσι μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς κι' ὁ ἄνθρωπος ἀλλοιώτικος βέβαια εἶναι καὶ στὰ αἰσθηματά του καὶ στὶς σκέψες του καὶ στὰ ἔργα του ὅταν ζῇ σ' ἕνα ἀπόκεντρο χωριὸ τὴ ζωὴ τῶν πρωτόπλαστων, κι' ἀλλοιώτικος ὅταν μέσα σὲ μιὰ ἀτμοσφαῖρα γεμάτη ἀπὸ προσποίηση κι' ἐθυμοτυπίες, ζῇ τὴν κοινωνική κι' ὅπως καλύτερα θὰ μποροῦσαμε νὰ ποῦμε τὴν τεχνικὴ ζωὴ τοῦ σαλονιοῦ. Καὶ γι' αὐτὸ ὅταν θέλουμε νὰ σχηματίσουμε μιὰ σωστὴ ἰδέα γιὰ ἕνα ἔργο ποὺ μιὰ τέτοια ζωὴ σὰν τὴν τελευταῖα ζητάει νὰ μᾶς ζουγραφίσῃ δίκιο νομίζω πῶς εἶναι τοὺς ἥρωες του νὰ τοὺς κρίνουμε ὄχι γενικὰ κι' ἀπόλυτα ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ψυχολογικὴ κατάσταση ποὺ μπορεῖ νὰ δώσῃ σ' ἕναν ἄνθρωπο μιὰ τέτοια περικυκλωσιά. Γιατί ὅπως ἕνας Παῦλος καὶ μιὰ Βιργινία θὰ φαινόντουσαν ψεύτικοι καὶ ἀκατανόητοι σ' ἕναν ἀναγνώστη ποὺ δὲν ἔζησε ποτὲ καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀναπλάσῃ γυρω του φανταστικὰ τὴν ἁπλοϊκὴ καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀφέλεια ζωὴ ποὺ τριγύριζε τοὺς δυὸ ἐκείνους ἥρωες, ἔτσι καὶ ὁ κόσμος τοῦ σαλονιοῦ μπορεῖ νὰ φανῇ ψεύτικος καὶ ἴσως καὶ ἀψυχολόγητος πολλὲς φορὲς στὸν ἀναγνώστη ποὺ δὲ θέλει ἢ δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπλάσῃ μὲ τὴ φαντασία του, τὴν ἔστω ψεύτικη καὶ κατὰ συνθήκη ζωὴ ποὺ τὸν κόσμο αὐτὸ τὸν σημάδεψε μὲ τὴ σφραγίδα του. Καὶ οἱ σκέψες αὐτὲς ἔρχονται ἄθελα στὸ νοῦ τοῦ ἀναγνώστη κάθε φορὰ ποὺ ἀνοίξῃ τὸ βιβλίο ποὺ μὲ τὸ γενικὸ τίτλο «Ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ σαλονιοῦ» μᾶς ἔδωσε ἡ κ. Δεντρινοῦ.

Σκοπός μου δὲν εἶναι ν' ἀναλύσω ἐδῶ μὲ τὴ σειρὰ τὰ διηγήματα ποὺ περιέχουνται σ' αὐτὸ τὸν τόμο κι' οὔτε καὶ κριτικὴ νὰ τοὺς κάνω. Θὰ ἤθελα νὰ σημειώσω μονάχα τὴν ἐντύπωση ποὺ μοῦ ἄφησαν σὲ μιὰ διάλεξή μου γιὰ τὸ Σολωμὸ στὸ Παρίσι — καὶ μοῦ κάμανε πιὰ χιλιάδες κοπλιμέντα. Πῶς ἀλλάζουνε τὰ πράματα μὲ τὸν τόπο ποὺ τὰ λές! Στὴ διάλεξή μου μίλησα καὶ γιὰ κάτι ἄλλα ζητήματα, ποὺ εἶναι μπορῶ νὰ πῶ ἡ βάση τῆς φιλολογικῆς καὶ γλωσσικῆς μου ἐνέργειας, γιὰ τὴ σημασία ποὺ ἔχει γιὰ ἕνα ἔθνος ἡ στιγμὴ ὅπου ἀρχίζουνε τὰ πεζὰ καὶ γίνουνται γλῶσσα του ἐθνική. Τὰ ἴδια κι ἀπαράλλαχτα, μάλιστα πιὸ ἀναλυμένα, πιὸ μελετημένα, τὰ κατάστρωσα στὸν Πρόλογο ποὺ εἶχε τὴν καλοσύνη ὁ Βαρλέντης νὰ μοῦ ζητήσῃ γιὰ τὶς *Στροφές* του. Θὰ τονὲ δῆτε παρακάτω. Φαίνεται πὼς σὲ κεῖνα τὰ χρόνια, ἡ παραζάλη τοῦ 1901—1902 βαστοῦσε ἀκόμη, ἀφοῦ καὶ τοῦτα πολὺ περισσότερο ἀκουστήκανε στὸ Παρίσι παρὰ στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ λόγος μου γιὰ τὸ Σολωμὸ καθὼς κι ὁ πρόλογός μου γιὰ τὶς *Στροφές*, ξανατυπωθήκανε τότες στὸ *Νουμά*. Ὁ *Νουμὰς* ἔβγαλε τὸν πρῶτο του ἀριθμὸ τὶς δυὸ τοῦ Γεννάρη 1903. Τὸν Ταγκόπουλο κανένας ἀπὸ μᾶς δὲν τονὲ γνώριζε, τουλάχιστο κανένας ἀπὸ μᾶς στὴν Ἑβρώπη. Μὰ καὶ στὴν Ἀθήνα βέβαια πὼς δὲν τονὲ γνωρίζανε ὅπως εἶναι τώρα γνωστός. Ἔλαβα ἔτσι στὰ καλὰ καθούμενα, τὸ Γεννάρη 1903, ἕνα γράμμα τοῦ Ταγκόπουλου μὲ δυὸ τρεῖς *Νουμάδες*, φρέσκους φρέσκους. Τὸ γράμμα του γεμάτο φλόγα, γεμάτο ἀφοσίωση στὴν Ἰδέα. Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἁμαρτία μου, πολὺ δὲν πρόσεξα. Δηλαδή, τοῦ ἀπάντησα, καθὼς ταίριαζε, καθὼς εἶναι καὶ χρέος μου, νὰ τοῦ δώσω λίγο θάρρος, νὰ τοῦ βάλω κ' ἕναν ἔπαινο γιὰ τὰ καλά του αἰσθήματα. Μὰ μεγάλες ἐλπίδες δὲν εἶχα. Μοῦ ἔτυχε πολλὲς φορὲς νὰ μοῦ γράψουνε γράμματα φλογισμένα γιὰ τὴ δημοτική, καὶ νὰ μοῦ τὰ γράψουνε τὴ στιγμὴ ποὺ ἄρχιζε νὰ βλέπῃ τὸ φῶς κανένα καινούριο περιοδικό· ἔτυχε μάλιστα νὰ μοῦ γράψουνε προτοῦ βγῇ στὸ δημόσιο—καὶ νὰ μὴ βγῇ ποτέ του. Τὸ Γεννάρη 1903 ἔλεγα κιόλας πὼς ἀδύνατο ὕστερις ἀπὸ τὰ φοιτητικά, τὴν τρομάρα καὶ τὴ σάχλα τὴ γενική, ἀδύνατο νὰ φανῇ ἄθρωπος ποὺ μόνος του, χωρὶς βοήθεια καὶ χωρὶς βοηθούς, νὰ πολεμήσῃ μὲ τὰ σωστά του γιὰ τὴ γλῶσσα.

Περνᾷ καιρός. Ἕνα πρωΐ, νά σου ποὺ μοῦ ἔρχουνται μὲ τὸ ταχυδρομεῖο παράπονα τοῦ Ταγκόπουλου, καὶ τί παράπονα; πικρά, ποὺ δὲν τοῦ στέλνω, λέει, τίποτα νὰ τὸ δημοσιέψῃ. Παραπονιόταν καὶ στὸν Πάλλη, γιὰ νὰ μὲ παρακινήσῃ ὁ Πάλλης καὶ νὰ στείλω. Ξυπάστηκα. Ποῦ νὰ τὸ προσμένω τέτοιο πρᾶμα; Λοιπὸν εἴτανε ἀλήθεια; Δὲ χωράτεβε ὁ φίλος; Ἤθελε δημοτική; Δὲ φοβότανε τὸν ἀγώνα; Νὰ δῆτε τόντις τί περίεργο ποὺ εἶναι. Πολλὲς φορὲς τὸ συλλογίστηκα. Ὅταν εἶναι ὥριμη μιὰ ἰδέα, ὁ ἄθρωπος πάντα βρίσκεται. Ἀδιάφορο ἀπὸ ποῦ ξετρυπώνει, σὲ τί δουλειὰ καταγινότανε πρῶτα· μήτε ὁ ἴδιος κάποτες τὸ ξέρει γιατί ἔκανε πρὶν ἄλλη δουλειὰ καὶ πιάνει τώρα μιὰν ἄλλη, ὁλότελα διαφορετική. Ὁ Ταγκόπουλος εἶναι γιατρός. Θαῤῥῶ πὼς προτοῦ βγάλῃ τὸ *Νουμά*, δημοσιογραφοῦσε στὴν καθαρέβουσα. Θαῤῥῶ μάλιστα πὼς θάζησε χρόνια καὶ χρόνια ὁ Ταγκόπουλος, δίχως νὰ βάλῃ δημοτικὴ μὲ τὸ νοῦ του. Καὶ νά σου μιὰ μέρα ποὺ τὸν ἀδράχνει τὸ δαιμόνιο, τὸν ἁρπάζει, κι ἀφτὸς ποὺ ὁ δρόμος του πήγαινε ἀλάργα στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸ δικό μας, γυρίζει μὲ τὸ μέρος μας, τὴν ὥρα ἴσια ἴσια ὅπου τὸν εἴχαμε ἀνάγκη, καὶ γίνεται σήμερις ἀχώριστος ἀπὸ τὴν Ἰδέα.

Δὲ μιλῶ γιὰ τὸ ταλέντο του, γιὰ τὴ φιλολογική του, μὰ μήτε καὶ γιὰ τὴ δημοσιογραφική του τὴν ἀξία, τὴ μεγάλη. Ἀλλοῦ τὰ εἶπα. Ἕνα θέλω νὰ πῶ ἐδῶ, πὼς ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ ποὺ εἴδαμε, ἀπὸ τὰ ὠφελιμώτερα ποὺ γενήκανε, εἶναι ποὺ ὑπάρχει ὁ *Νουμάς*. Ὑπάρχει ἕνα ὄργανο δικό μας. Καὶ θὰ εἶναι καλό, ἀφοῦ ἔκαμε κι ὀχτρούς. Νὰ μὴ θαῤῥῆτε